

МОДЕРНО ПОБУЊЕНИШТВО – ИСЛАМСКА ДРЖАВА

Бојан Ж. Кузмановић,
Генералштаб Војске Србије, 224. центар за електронска дејства
Мирослав Р. Терзић, Дејан Р. Инђић,
Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Развој савремених технологија, поред осталог, утиче и на модерно побуњеништво. Савремене технологије унапређују умрежавање и синхронизацију побуњеничких снага. За разлику од класичног побуњеништва које је карактерисала борба за ослобођење од одређеног облика угњетавања, карактеристика модерног побуњеништва је настајање и опстајање нових ентитета, идентитета и идеја. Исламска држава, као најуспешнија модерна побуњеничка организација, настаје на таласу различитих социјалних, политичких и економских тензија на Блиском истоку и на ширем подручју. Она је, пре свега, оспорила наметнуту територијалну поделу региона која је настала након пада Отоманског царства. Такође, успела је да на освојеној територији успостави концепт власти, националног суверенитета и идентитета. Најпознатија је по својој немилосрдној тактици коју је користила у добијању контроле над територијом, али питање које сви данас постављају јесте да ли ће та тактика бити довољна да организација оформи државу, дакле, успешно и одрживо влада и коначно добије ширу подршку народа на освојеној територији, а не само подршку бораца и извршитеља власти на заузетој територији. За сада организација показује знаке раста и развоја, стратегијски је прилагодљива, економски одржива, а медије ефикасно користи. Религију користи као основ за деловање, али и за управљање, мада у њеним редовима има и људи које за деловање не мотивише „само” религија. Коначно, након три године постојања Исламске државе нови образац побуњеништва је успостављен, тако да и противпобуњеништво мора еволуирати ако жели успех против Исламске државе.

Кључне речи: *побуњеништво, Исламска држава, Блиски исток, ислам, медији*

Увод

Побуњеништво као друштвена појава озбиљније почиње да се истражује након Другог светског рата. Данас се може прихватити општа подела на класично и модерно побуњеништво.

Термин „класично побуњеништво” теоретичари користе ради описивања револуционарног ратовања, које је познато и као такозвано ратовање за национално ослобођење разних колонизованих народа од 1944. до почетка 80-их година. О овој врсти

побуњеништва има доста извора. У кључне теоретичаре спадају Дејвид Галула, Роберт Томпсон, Френк Китсон, Бернард Фал, Мао Цетунг, Ернесто Че Гевара и Во Нгујен Ђап, чији радови углавном описују побуњеништво и противпобуњеништво кроз призму противпобуњеништва из 60-их. Класично побуњеништво описује се као побуњенички покрет (групу) који покушава да стекне контролу над државом, њеним делом или да се отцепи од постојеће државе (Д. Галула). Галула још истиче да у конвенционалном сукобу било која страна може иницирати конфликт, а у побуни је могуће иницирати револуционарни рат, па је противпобуњеништво само реакција. Стога класични теоретичари наглашавају проблем раног препознавања побуњеништва. Држава која жели да опстане мора рано уочити тај проблем. Побуњеништва класичне ере копирала су једна друге, али је сваки покрет делова (дејствовао) само у својој земљи, а директна сарадња између покрета била је ретка. Побуњеништво је по класичној теорији појава ограничена на једну државу и представља нешто што се догађа између унутрашњих недржавних фактора и владе. Примери класичног побуњеништва су скоро сви револуционарни и сепаратистички покрети двадесетог века.

Модерно побуњеништво има нов транснационални карактер. Намере побуњеника да стекну контролу над државом или њеним делом данас се јављају у појединачним случајевима. Модерна стратегија побуњеништва је „постојати”; то је више побуњеништво отпора него револуционарно побуњеништво и један је од главних изазова ризика и претњи безбедности сваке земље, па и региона. Модерно побуњеништво, захваљујући развоју технологије, постаје све повезаније, синхронизованије, а неки облици имају чак и глобални утицај. Пример за модерно побуњеништво представља терористичка организација Ал Каида, која покушава да насилним путем начини револуционарне промене, тј. да промени однос са другим регионима и културама. Побуњеничке организације данас не ограничавају своје деловање на једну државу већ делују где год постоје интереси за развој организације. У модерном побуњеништву не ради се само о борби за ослобођење већ и борби за идеју, идентитет или чак визију. Највећи успех и највише пажње од свих модерних побуњеничких покрета данас има побуњеничка организација Исламска држава.

Име организације Исламска држава, које њени припадници користе, превод је са енглеског језика („*The Islamic State*”). Једина алтернатива била би да носи назив по арапском акрониму „Da'ish или Daesh” (*al Dawla al Islamiya fi al Iraq wa al Sham*), што значи Исламска Држава Ирака и Шама (Леванта) [43]. Овакву организацију не препознаје литература о побуњеништву и тероризму, јер није „само” терористичка, није „чисто” побуњеничка, а није ни држава, иако има елементе државности. Када се говори о приступу којим се ова организација послужила ради остваривања својих циљева често се помиње приступ оријентисан на идентитет, затим композитни, коалициони, конспиративни, интегрални приступ и слично [4]. Скуп наведених приступа честа је у савременим побуњеништвима и даје добре резултате.

Настајање и развој

Исламска држава поноси се Абу Мусаб ал Закравијем, за кога тврде да је њен оснивач [19] Он је био локални јордански вођа терориста који је на основама антидржавне и антишиитске идеологије инспирисао и подстицао следбенике на акцију.

Иако је био у контакту са Ал Каидом, Закрави је истицао Левант као важнији циљ и дистанцирао се од Осаме бин Ладена и Аимана ал Завахирија, који су на прво место постављали борбу са „Западом”. Током боравка у Западном Авганистану оформио је камп за обуку под називом „Војска Леванта”. Прву прилику за оформљвање своје организације добио је током америчке инвазије на Ирак и до августа 2003. извео је три терористичка напада – на Јорданску амбасаду у Багдаду, Штаб УН-а и шиитску џамију. Након доста отпора, 2004. године приступа Ал Каиди и мења име своје групе у Ал Каида у Ираку (AQI). Ово партнерско одговарало је обема странама – Закрави је веровао да ће Ал Каида помоћи око прилива новца и бораца, док је Бин Ладен желео присуство на тада најактивнијем фронту са Западом. Бин Ладен је, такође, веровао да ће прихватањем Закравијеве организације под своје окриље ограничити самосталне активности „Војске Леванта”.

Закрави је, ипак, наставио са својом идеологијом и објединио неколико група са истим аспирацијама, оформивши Муџахедински шура савет током 2005. године. Председник тог савета је погинуо током ваздушног напада ОС САД 2006. Ипак, организација је наставила да живи под новим вођом Абу Хамзом ал Муџахиром, египћанином који је био близак Завахирију. Он шири свој утицај и тако настаје „Исламска држава Ирак”. У годинама које следе на чело организације долази Абу Омар ал Багдади који наставља са окупљањем антишиитски расположених муслимана, али и бивших чланова Баатх партије Садама Хусеина који су у новом Ираку искључени из власти због своје политичке припадности. Абу Хамза и Абу Омар погинули су заједно 2010. године. Тада их на челу организације замењује Абу Бакр ал Багдади који, помогнут развојем ситуације на терену (рат у Сирији 2011. године), ојачава организацију и отпочиње са терористичким акцијама на територији Ирака. „Ibrahim Awad Ibrahim al Badri al Samarrai”, такође познат као „Abu Bakr al Baghdadi”, „Abu Awad” или „Abu Du’a” данас је први човек ИД. Абу Бакр ал Багдади био је изненађење за остале чланове, али његове организационе способности, познавање ирачке војске и мрежа сарадника из бивше Баатх партије препоручиле су га прво за место шефа главног саветодавног тела „Шура савета”, а касније и за првог човека организације [51]. Абу Бакр има два заменика – Абу Муслим ал Туркманија, који надзире операције у Ираку, и Абу Али ал Анбарија, који надзире операције у Сирији. За оба заменика се верује да су из Туркменистана.

Поред вође, ова организација има и два савета која су одговорна за војно и административно уређење. Шура савет састоји се од девет до једанаест чланова који саветују лидера у војним и другим административним стварима. Поред тога, воде рачуна да се директиве вође пренесу кроз ланац командовања. Други савет је Шеријатски савет, најмоћније тело организације са 6 чланова, које директно надгледа Абу Бакр, јер се стара да се остали делови организације повинују шеријатском закону. Такође, воде рачуна о партијској дисциплини и надгледају идеолошки ефекат деловања организације. Наметање религијски оријентисаног понашања је и инструмент и симбол моћи Исламске државе. Доказ за то је успостављање шеријатских полицијских снага. На новоосвојеним територијама прво се формирају полицијске снаге. Поред ова два савета постоје и војни, територијални, медијски и финансијски који су оперативни битни, али су ипак нижег нивоа у организацији. Абу Бакр ал Багдадија штити Безбедносно-обавештајни савет који елиминише све његове ривале, искорењује завере и

физички штити вођу. На почетку деловања организације овај савет чинило је двадесетак људи, док се сада њихов број не може проценити [37].

На почетку сукоба побуњеника и власти у Сирији, Исламска држава није дозвољавала својим огранцима у Сирији да делују већ им је наређивала да се држе по страни. Када је ситуација почела да ескалира, деветорици чланова предвођених Абу Мухамед ал Голанијем одређено је да отпочну са акцијама у Сирији. Абу Мухамед ал Голани ускоро је направио респектабилну групу ширећи је борцима из Сирије и из иностранства. Тада је побуњеништво у Сирији претило да потпуно засени побуњеништво у Ираку. Како би осигурао своје место вође, Абу Бакр је у априлу 2013. прогласио Голанија својим потчињеним, што је овај одбио и затражио од Завахирија (Ал Каиде) да пресуди у спору. Завахири није успео да помири стране и коначно је морао да ограничи Абу Бакра на акције само у Ираку, што је овај одбио да прихвати и тако је приморао Ал Завахирија да у фебруару 2014. године јавно раскине све везе Ал Каиде са Исламском државом Ирак којој је Абу Бакр већ променио име у Исламска Држава Ирака и Леванта (ИДИЛ). Следећи корак био је успон ИДИЛ-а (ИД-е) који је уследио веома брзо, јер је много бораца вођених идеологијом почело да прилази Абу Баку. Након пада Мосула, 10. јуна 2014. године, и брзог освајања територије, 29 јуна исте године, Исламска држава проглашава калифат. Основни циљ оваквог поступка је учвршћивање салафистичке идеологије и коначна победа у ривалству са другим терористичким групама које су се све до тада такмичиле за исте борце и ресурсе. Можда преурањено проглашавање калифата на почетку је изазвало и неке негативне реакције муслиманских група у региону, део подршке је и изгубљен, али Абу Бакр је исправно проценио да ће више добити него изгубити. Његова организација изазвала је светско интересовање и поштовање међу екстремистима, а као резултат почела је да стиже и подршка од салафистичких организација из земаља са највећим муслиманским заједницама на свету (Индонезије, Пакистана и Индије). Такође, ради привидне религиозне оправданости и успеха на терену, почела је да стиже подршка и из земаља са мањинским муслиманским становништвом [18]. Коначно признање поступака Исламске државе стигло је од саме Ал Каиде која тренутно покушава да пронађе заједнички пут (непријатеља) са њом како би се ове две организације поново приближиле. Абу Бакр би пристао, али захтева водећу позицију у „глобалном цихаду”, који Ал Каида још увек није спремна да преда.

Проблем који се јавио након овакве подршке је и изненађујући прилив бораца, јер се организацији придружило више од 15.000 људи у последње три године. Овакав однос странаца и локалних бораца може деловати одбојно на даље приступање локалних бораца. Увек је актуелан и ризик од њиховог одласка, јер их је више од пола дошло из само пет држава (Туниса, Саудијске Арабије, Марока, Јордана и Турске).

Војне операције

Након 2011. године брзо ширење Исламске државе са обе стране сиријско-ирачке границе помогло је организацији да од терористичке пређе у побуњеничку. Тајне ћелије постале су војне јединице, а тактика „удари и бежи” прерасла је у „освоји и задржи” територију. Основна тактика борбе снага Исламске државе била су терористичка, побуњеничка и партизанска дејства. Уопште узевши, објекти дејства се прво омекша-

вају терористичким нападима, затим се међу становништво инфилтрирају борци који организују „одбрамбене снаге” које затим стичу контролу над неким деловима територије и у координираном нападу са осталим јединицама Исламске државе у једном нападу постижу планирани циљ. Типичан пример јесте освајање сиријског града Рака (*Raqqa*) које је трајало од августа 2013. године до јануара 2014. године [19]. Данас се све чешће примећују облици конвенционалног ратовања, нарочито у одбрамбеним операцијама ради задржавања освојене територије.

Број оперативних активности је растао с растом организација, тако да је током 2013. године изведено више од 9.000 борбених активности. Ове промене захтевале су лидере са другачијим вештинама. Обични терористи нису могли да врше планирање координацију и извођење таквих активности. У својим акцијама Исламска држава највише користи принцип изненађења, што је предност уколико је потребно освојити један објекат. Али, при извођењу синхронизованих напада истовремено на више објеката назиру се слабости примене тог принципа. Већина бораца није имала војну обуку, тако да је тешко проценити снаге и способности Исламске државе. Повољна околност била је што су припадници на врху организације били бивши високи функционери војске и Батх партије Садама Хусеина [31]. Овакве вође, као и одлучност и ентузијазам бораца на терену дали су резултат. Такође, Исламска држава увела је једну новину у командовању војском, бар у региону Блиског истока. Наиме, командири нижег нивоа добијали су слободу у извршавању задатака, што није било уобичајено за тај регион. Овакав ниво указаног поверења командири су оправдавали неустрашивошћу и посвећеношћу испуњавању задатака. Резултат је био невероватан, јер по неким извештајима за пад Мосула било је потребно само 800 бораца. Новина у извођењу борбених дејстава побуњеника је и дугорочно и детаљно планирање, јер су освајане и учвршћиване позиције и на територијама насељеним сунитским муслиманима, а ако се ишло против других група то се чинило, пре свега, ради ресурса. Освајане су бране ради воде и струје, нафтна поља и силоси, што указује на то да се размишља и о одрживости, а не само о ширењу утицаја, освајању територије или слању поруке. До октобра Исламска држава је контролисала 40% производње житарица у Ираку [42].

Ова организација показала се тактички и стратегијски веома прилагодљивом, јер је до касне 2011. године постојала као изузетно насилна криминално-терористичка група, а затим је постала способна да изводи синхронизоване нападе у насељеним местима, док им коначно слом власти у источној и северној Сирији није омогућио да прошире своје активности и преко границе. Истовремено, верски искључив приступ премијера Ирака Ноури Ал Маликија је сунитску мањину претворио у базу људи који би подржали било који групу која покаже да има капацитета да се супротстави угњетавању. Коалиција сунитских муслимана тако постаје основна снага Исламске државе.

Након оформљења интернационалне коалиције за борбу против Исламске државе, од августа 2014. године дошло је до промене на терену, посебно у Ираку. Акције коалиције и борба за преузимање мосулске бране Исламској држави увелико је отежала држање града Мосула. Мосулска брана је извор живота за Мосул (вода и струја), па отуда њен велики значај. Без других ефикасних мера Исламска држава је прибегла ономе што најбоље познаје – тероризму. Августа 2014. објављен је снимак убиства Џејмса Фолија у којем се Запад упозорава да не интервенише. Затим су уследили и други снимци који су само појачавали поруку, јер је постало тешко безбедно склади-

штити ратни материјал, премештати људе и средства ратне технике. Исламска држава радије би водила борбу на терену са копненим снагама, јер тренутно никако не може активно да се супротстави ваздушним ударима, а управо су је они приморали на неколико до сада избегаваних поступака. Пре свега, сада Исламска држава поново обнавља сарадњу са мањим побуњеничким групама у Сирији и поново прибегава уједињавању муслимана против немуслимана. Поред тога, порука подршци ван Ирака и Сирије до сада је била да шаљу борце како би се јачала нова исламска држава, а сада се стимулише да борци делују против „Запада“ на њиховом тлу.

Без обзира на све околности стратегијски циљеви се нису мењали. Основни циљ Исламске државе и даље је да се прошири територија и консолидује власт на постојећој територији. Проблем се јавио код појединих терориста, побуњеника, па и код појединих војних лица зато што се ти људи не сналази добро у задацима управљања. То је један од изазова који се намеће пред Исламску државу Следећи изазов је налажење опције која би заменила тоталитарну власт ниским нивоом толеранције према онима који имају другачије мишљење или који су непослушни. Већи део врха организације представљао је опозицију у Ираку од 2003. године, а многи су завршили у америчким и ирачким затворима. Њихово знање и искуство доста је помогло у освајању територије, али и у административном уређењу организације. Овај део (административни-управљање) сматра се и највећом слабошћу организације. Ако не буде могла да одговори јавним потребама за храном, водом, здравственим и санитарним потребама, захтевима за енергијом и инфраструктуром Исламска држава неће опстати.

Економска одрживост

На почетку је новац од спонзора покривао трошкове, али је сада организација прерасла тај ниво трошкова и донација, па се окренула осталим начинима доходовања. Приходи од донација данас чине мање од 5% укупних прихода Исламске државе. Економски посматрано, она данас има приходе од нафте, пореза, путарина, продаје заробљене опреме, прихода од заробљених фабрика које су наставиле са производњом, криминалних активности (отмице, пљачке, изнуде, и сл.) [49]. Такође, велики део капитала представља заробљена и напуштена војна опрема која је сада у њеном власништву. Основно питање је да ли приходи организације премашују њене трошкове? Тренутно, одговор на ово питање је потврдан, иако нема тачних података о висини трошкова, као ни о висини прихода.

Средином 2014. године процене приходовања на дневној бази кретале су се и до 3 милиона долара, а процене укупног богатства од 1,3 до 2 милијарде долара. Расходи за одржавање стања рата, који укључују одржавање опреме, награде за успешне операције, плате за борце и надокнаде за породице погинулих бораца свакодневно расту. Тренутно организација броји више десетина хиљада бораца (31.500 према проценама обавештајних служби). Поред бораца, у организацији се налази још толико људи који обављају административне послове. Борци су делом добровољци, делом војници локалних племена, а делом су присилно мобилисани са територије која је под контролом Исламске државе. Плата борца креће се од 200 до 600 долара месечно, што зависи од националности, искуства и величине фамилије. То је, свакако, велико повећање у од-

носу на времена пре 2010. године, када су борци добијали око 40 долара месечно. Поред плате обезбеђују им се и куће на новоосвојеним територијама. Међу административним радницима такође има добровољаца, чланова локалних племена, присиљених на рад, али има и оних који су остали да раде за плату у фабрикама и постројењима које сада контролише Исламска држава. Месечне плате варирају од 300 долара за обичне раднике до 2.000 долара за оне на управљачким позицијама. Само у готовом новцу организација поседује око 900 милиона долара. Већи део тог новца је стечен освајањем. На пример, по уласку у Централну банку, након освајања Мосула, заплењено је 430 милиона долара [29]. Главни приходи, поред пљачке, остварују се од трговине нафтом и наплате пореза од великих фирми којима је дозвољено пословање (телекомуникације, дистрибуција електричне енергије и сл.) и појединача (најчешће хришћана) којима је дозвољено да остану и да живе у својим кућама, али уз порез од 720 долара месечно по одраслом мушком члану домаћинства. Процене говоре да се дневно произведе између 30.000 до 80.000 барела нафте која, ако се прода и по невероватно ниским ценама од 25 до 50 долара по барелу, обезбеђује приход од 2 до 4 милиона долара дневно. Како би се спречио овај приход, мете коалиционих ваздушних удара су и постројења за прераду нафте. Иако се бомбардују, трговина нафтом тече, а купаца има чак и са територије Сирије. Додатни извор прихода је и наплата путарина које за камионе износи 400 долара, док мања возила и аутомобили плаћају по 50 до 100 долара за пролаз кроз Исламску државу [42]. То је, такође, резултат научених лекција, јер док су раније терористичко-побуњеничке организације уништавале путеве и слободу кретања, Исламска држава користи путеве за стицање добити. Доста исплатив начин доходовања су и отмице. Последњи велики откуп плаћен је за ослобађање четири француска држављанина 2014. године, за које је плаћено 18 милиона долара, чиме се приход од отмица попео на укупно око 65 милиона долара. Организација наплаћује проценат од било које активности на територији, тако не треба занемарити ни трговину антиквитетима којима овај регион обилује, а који су често стари и више од 8.000 година.

Свакако да подаци о пословању Исламске државе нису поуздани, али извора новца има доста и различити су, па губитак једног извора новца организација може да поднесе. Јасно је да би највећи ударац био спречавање трговине нафтом, делом због новца, делом због замене сирове нафте за рафинисане производе (бензин, керозин и слично) који су потребни за покретање огромног броја возила које Исламска држава поседује и користи. Коначно, највећи изазов, као уосталом и за све државе, јесте одржавање солвентности, односно ефикасан порески, банкарски, рачуноводствени и бележнички систем како би грађани могли да функционишу (подизање и потрошња зараде, подела трошкова за комуналне услуге, намиривање трошкова живота, итд.). Тренутно све функционише, али не због успостављеног система, већ због огромног прилива новца.

Медијске операције

Труд који се улаже у медијским активностима једнак је борбеним активностима, ако не и већи. Одсек који се бави медијима Исламске државе врло је организован и планира своје акције, пре свега ради освајања подршке преко електронских медија. У електронским медијима често се балансира између ужасних сцена намењених деморалиса-

њу непријатеља и охрабрујућих снимака у којима се нуди визија боље будућности. Особље у медијима чини армија анонимних истраживача, програмера, блогера и писаца који прате глобалне (посебно социјалне) медије. Основна тактика је коришћење социјалних мрежа уз коришћење Твитеру као својеврсног децентрализованог дистрибутивног система за пренос линкова са видео-садржајима. Дакле, Исламска држава нема један извор информација, један „оригинални, прави” директни контакт са медијима већ сви на свету могу у њено име да неке садржаје учине јавно доступним, а затим се контролишу ставови, коментари и мишљења о њима [19]. Цензурисање тих садржаја тада иде врло споро и често се мери данима, што је прекасно, јер су већ након неколико сати сви заинтересовани прегледали садржај и, што је још битније, разменили ставове о виђеном. То је начин за привлачење потенцијалних регрута, за прикупљање новца, промовисање јавне слике организације или ширење страха међу непријатељима. Резултати су и нумерички мерљиви, јер је акроним „ISIS” током само једног месеца прошле године на интернету употребљен 4,1 милион пута, а арапски акроним у истом времену 1,9 милион пута. Неке стране на Твитеру су пре гашења имале по 50.000 пратилаца. Поред ширења видео-материјала Исламска држава уређује и онлајн новине „Islamic state news” које шире пропаганду о разним дневним догађајима. Овај задатак врше и чланци, извештаји, магазини („Islamic state report”, „Dabiq” и други).

Треба поменути и да контрола утицаја медија функционише двострано. Не обраћа се пажња само на оно што ће бити објављено већ и на оно што прате житељи Исламске државе. На заузетој територији приступ медијима је ограничен и контролисан. Мало информација осим „одобрених” могуће је наћи у етру или на јавним мрежама од житеља Исламске државе. Критику „ослободиоца” немогуће је чути. Све то говори да ова организација добро разуме важност и утицај медија и да то знање користи за остваривање својих циљева.

Управљање територијом

До октобра 2014. године самопроглашени „калифат” Абу Бакр Ал Багдадија, познат и као Исламска држава, имао је контролу територије која се протеже од града Алепа на северу Сирије до града Мосула у Ираку. Са обе стране сиријско-ирачке границе под владавином ове организације живело је око шест милиона људи. Сама територија подељена је у 18 провинција, а свака од њих има гувернера испод којег се умањено пресликава структура врха организације. Контрола територије опстаје захваљујући договору који врх организације има са локалним племенским вођама, бившим члановима војске Садама Хусеина, обавештајним службама и лошем владању и репресалијама које су трпели сунити муслимани од влада Башара ел Асада и Нури ал Маликија. Такође, Исламска држава је, пре свега, освајала делове територије на којима су били слабији противници, без обзира на њихову верску, племенску и другу припадност, а прво су освајани делови територије са ресурсима (нафта, вода, усеви).

Дугорочно гледано, опстајање Исламске државе зависи од одржавања постигнутих договора и унутрашње поделе власти у оквиру организације. Свакако ће организација морати да балансира између владавине на бази страха и владавине на основу прихватања. У владању освојеном територијом Исламска држава има два циља – пре свега да се успостави салафистички/такфири концепт безгрешне вла-

давине, а затим да се освоји још већа подршка. Исламска држава је много научила од грешака влада Сирије и Ирака. Своју владавину не заснива на политичкој теорији да ће бити боље већ стално и бесплатно дели освојено са грађанима. Из ових разлога постоје административни одсеци у организацији, на свакој од тренутно осамнаест провинција, који се старају о безбедности, једнакој расподели ресурса, пресуђују у споровима и заједно са племенским вођама одлучују о свакодневном животу. На тај начин Исламска држава својим житељима нуди другачију будућност, практичну, доступну, предвидљиву и јасну за све, што је потпуно различито од политичких обећања која нуде владе Сирије и Ирака.

Провинцијски систем нуди и одређени ниво независности локалним вођама који се премештају из једне провинције у другу с времена на време. Овакво распоређивање руководећих органа спречава јачање на позицијама и осамостаљивање од централне власти, а обезбеђује и конзистентност власти на целој територији. Испод руководиоца провинција налазе се два одбора – административни и инфраструктурни. Административни одбор води рачуна о безбедности, спровођењу закона, религијском и општем образовању, као и о међуплеменским стварима. Врло је значајан и инфраструктурни одбор који се у тоталитарном систему стара о снабдевању електричном енергијом, путевима, систему наводњавања, канализације, производњом хране и свему осталом што је битно за свакодневни живот грађана. Овај одбор има више проблема, јер су потребе за стручним кадром велике пошто је већина научника, свештеника, правника, доктора, инжењера, економиста и осталих школованих људи напустило регион. Вођа Абу Бакр је јула 2014. године објавио и јавни апел за долазак у Исламску државу и ових структура, јер је организација уочила да нарастају проблеми које борци не могу да реше. Преко магазина „*Dabiq*”, који је доступан преко интернета новопридошлим административним структурама нуде се изузетни услови, као и велике надокнаде за рад.

Однос према религији

Легитимитет за своје акције Исламска држава црпи из религије засноване на екстремном салафистичком/такфири тумачењу ислама које каже да се муслимански свет мора вратити једноставности и јединству какво је постојало у најранијим данима ислама. Религија се користи као средство мотивације, али и као средство контроле. Због тога и чини основ административног управљања Исламске државе [19]. Такође, ко год се противи владавини салафиста је или неверник или непријатељ. Како би се са њима обрачунали након борбе на бојном пољу на новој територији прво се оснива религијска полиција и судови који спроводе шеријатски закон. Затим се оснива образовни систем, који има само неколико предмета изучавања осим главних исламских предмета „*aqida*” (вера), „*fiqh*” (исламско право) и „*sira*” (живот пророкова), све ради приближавања салафистичким и такфиристичким погледима на ислам. Образовање нема улогу оспособљавања појединца за одређене позиве или послове, уметничко изражавање нема никакав значај, а музика је забрањена. Исламска држава има једини интерес да осигура да наредне генерације буду индоктриниране пропагандом и да прихвате салафистичку/такфири интерпретацију ислама.

Иако је већина територије Блиског истока салафистичка, такфиризам се сматра као превише и апсолутизам Исламске државе већ трпи критике, чак и од идеолошких вођа које подржавају Ал Каиду. Ове критике су свакако засноване и на чињеници да чланови Исламске државе пре свега пропагирају и спроводе чишћење сопственог дво-ришта, а тек затим да се боре са Западом. Највећи део чланова организације и нема довољна знања о исламу, али прихвата апсолутистичку власт која оправдава убијање као основну законску одредбу. Индивидуални мотиви за приступање најчешће и нису религиозни и варирају од питања идентитета, сврхе, осећаја моћи и припадања до пробања нечег новог, што заједно са динамиком социјалних мрежа омогућава организацији велику базу потенцијалних регрута који желе да раскрсте са прошлошћу.

Опстајање Исламске државе

Иако Исламска држава има велики публицитет, нема много сазнања о овој организацији и њеном вођству. Део података приписује се пропаганди, а део није кредибилан због извора који су у најмању руку непоуздани. Ова организација брзо је напредовала и за кратко време прешла пут од тероризма, преко побуњеништва до протодржаве, али се исто тако чини да може брзо и да нестане. Ипак, и без обзира на све, она опстаје, а различити фактори јој то омогућавају. Анализом региона у којем је ова организација активна идентификоване су чињенице које свакако иду на руку опстајању Исламске државе.

Први од шест препознатих фактора који јој помажу да опстане је дубока подела ислама на Блиском истоку. Ова подела на шиите и суните је главна одредница политике на овом простору још од Иранске револуције 1979. Данас је још и појачана растом иранског утицаја након америчке инвазије на Ирак 2003. године. Без обзира на штету коју чини Исламска држава целом региону, државе са обе стране ове поделе сматрају је мањим злом него да ривал постане регионално доминантан. Све док се ово мишљење не промени Исламска држава неће имати опозицију у региону.

Други фактор представља потпуно неповерење житеља региона у своје владе, без обзира на то која држава је у питању. Предуго су владајуће коалиције у већини држава региона примењивале репресију и занемаривале мишљење грађана, па сада ко год да освоји власт има велики део популације против себе. Овакво стање погодује регрутовању бораца и оправданости постојања организације каква је Исламска држава.

Трећи фактор је међународна коалиција коју предводи САД, а коју чини још 60 земаља партнера у борби против праксе и циљева Исламске државе. Ту ситуацију она користи као доказ да је у току западњачка борба против њене независности и религије [47].

Четврти фактор је чињеница да се мало чини на плану нарушавања позитивне слике коју је Исламска држава формирала о себи међу актуелним и потенцијалним ентитетима који је подржавају. Јака идеологија подржана потпуним раскидом са прошлошћу и јасним планом за будућност ове организације, са једне стране, у великој је предности у односу на приче Запада које се понављају у овом региону већ пету деценију.

Пети релевантни фактор огледа се у томе што борци који су против постојећег режима у Сирији или Ираку немају опцију придруживања некој другој организацији, јер ниједна није овако ефикасна и јака.

Шести фактор представља чињеница да ништа конкретно није учињено у региону како би се наметнула промена стања и коначно зауставила културна, религијска и образовна стагнација која је евидентна и незанемарљива на Блиском истоку. Управо развој на овим пољима омогућиће други, нови начин размишљања о будућности, јер тренутно постоји једино жеља да се врати у прошлост и да се почне поново од почетка, али овај пут „исправно”.

Закључак

Изузетан утисак оставља чињеница да је група од неколико стотина насилних људи успела да приволи десетине хиљада да прихвате њихово вођство и да постану претња светском миру. Није реч само о slabим владама држава у којима је своје место нашла Исламска држава јер „Арапско пролеће” доказује да су владе годинама уназад падале, али да се овакве или сличне организације нису могле успоставити. Дакле, реч је, пре свега, о моћи и раширености социјалних медија који омогућавају да се кроз повезаност људи рашири идеја. У овом случају идеја о новом идентитету читавог једног слоја људи на Блиском истоку и ширем простору, који су прихватили једино ново и другачије што је понуђено, поред традиције и праксе заједнице у којој живе. Ова жеђ за променом омогућила је Исламској држави раст и развој. Али, сада када је у питању опстанак, грађанима можда треба понудити нешто ново, нову визију без које Исламска држава неће опстати. Наиме, ниједна држава на свету не може да опстане и одржи власт ограничавањем приступа информацијама и строгим усмеравањем мишљења житеља. Слабости су видљиве, а ако и када Исламска држава пропадне питање остаје – колико ће штете региону, па и свету, нанети? Повратка на старо нема, динамика на Блиском истоку, као и правац социјалног и политичког развоја, заувек је промењен. Нови образац побуњеништва показао је своје карактеристике, па се назире и циљеви коалиционих снага у борби против модерног побуњеништва какво данас представља Исламска држава.

Литература

- [1] Политичка енциклопедија, Савремена администрација, Београд, 1975.
- [2] Војниклексикон, ВИЗ, Београд, 1981.
- [3] Вујанић, М. и други: Речник Српског језика, Матица Српска, Нови Сад, 2007.
- [4] Field Manual, No. 3-24, Headquarters, Department of the Army, Washington, DC, 2006.
- [5] Вујаклија, М.: Лексикон страних речи и израза, Просвета, Београд, 1981.
- [6] Lynn, J.: Patterns of insurgency and counterinsurgency, Cengage Learning, Gale, 2008.
- [7] Metz, S. и Millen, R.: Insurgency and counterinsurgency in the 21st century: reconceptualizing threat and response, Strategic Studies Institute, US Army War College, 2004.
- [8] O'Neil, B.: Insurgency and terrorism, from revolution to apocalypse, Potomac books, Washington D.C., 2005.
- [9] Grau, L.: Something Old, Something New Guerrillas, Terrorists, and Intelligence Analysis, Military Review, July -August 2004.
- [19] Kalev, S.: Best Practices in Counterinsurgency, Military Review, May -June 2005.
- [11] Kilcullen, D.: Twenty-Eight Articles: Fundamentals of Company-Level Counterinsurgency, IOSPHERE, Joint Information, OperationCenter, summer 2006.

[12] Kilcullen, D.: Counter-insurgency Redux, Survival, издање 48, број 4, стр. 111–130, Winter 2006–07.

[13] Cohen, E. и други.: Principles Imperatives and Paradoxes of Counterinsurgency, Military Review, March-April 2006.

[14] Aziz J.: ISIS poses serious threat to Lebanon, Alakhbar, Thursday, July 10, 2014, доступно на: <http://english.al-akhbar.com/content/isis-poses-serious-threat-lebanon>.

[15] Dr. Sebastian Gorka: Why ISIS is More Dangerous than Al Qaeda and What America Must Do About It, The Jewish voice, 17 July 2014, доступно на: http://jewishvoiceny.com/index.php?option=com_content&view=article&id=7938:why-isis-is-more-dangerous-than-al-qaeda-and-what-america-must-do-about-it&catid=118:war-on-terror&Itemid=301

[16] ABOUZEID R.: The Jihad Next Door: The Syrian roots of Iraq's newest civil war, Politico magazine, June 23, 2014, доступно на: http://www.politico.com/magazine/story/2014/06/al-qaeda-iraq-syria-108214_Page6.html#.U6ktCWPQuy0

[17] Alami M.: Minding the home front Hezbollah in Lebanon THE WASHINGTON INSTITUTE FOR NEAR EAST POLICY, N° 21 — August 2014.

[18] Barret R.: Foreign fighters in Syria, TheSoufan group, june 2014.

[19] Barret R.: The Islamic State, TheSoufan group, November 2014.

Чланци на интернету:

[20] <http://www.whittierdailynews.com/general-news/20140721/youve-heard-about-isis-you-havent-heardabout-these-guys.>, приступљено дана 09.01.2015.

[21] <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/06/kutahyali-isis-mosul-iraq-syria-foreign-ministryhostages.html#ixzz34ydDi4DP>, приступљено дана 09.01.2015.

[22] http://original.antiwar.com/ted_snider/2014/08/13/the-american-response-to-isis-theyrepatternsnotcoincidences/, приступљено дана 09.01.2015.

[23] http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/iraq-war-on-terror/losing-iraq/the-iraq-wars-key-players-whereare-theynow/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A+FrontlineEditorsNotes+%28FRONTLINE+-+Latest+Stories%29, приступљено дана 09.01.2015.

[24] <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10956193/Revealed-the-Islamic-State-cabinet-from-finance-minister-to-suicide-bomb-deployer.html>, приступљено дана 09.01.2015.

[25] <http://www.washingtonpost.com/blogs/worldviews/wp/2014/07/24/what-jihadists-are-doing-in-syria-andiraq-while-gaza-grabs-the-headlines/>, приступљено дана 09.01.2015.

[26] <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/06/syria-iraq-isis-aleppo-mosul-war-radical-terrorism.html>, приступљено дана 09.01.2015.

[27] <http://www.independent.co.uk/voices/comment/isis-doesnt-just-threaten-iraq-or-syria-but-the-entire-western-world-9557163.html>, приступљено дана 09.01.2015.

[28] <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/hezbollah-in-iraq-a-little-help-can-go-a-long-way>, приступљено дана 09.01.2015.

[29] <http://us.cnn.com/2014/06/16/opinion/lister-isis-iraq/index.html>, приступљено дана 09.01.2015.

[30] <http://www.syrianperspective.com/2014/06/the-inner-core-of-isis-the-invasivespecies.html#5DMw1QTIAQeifxcE.99>, приступљено дана 09.01.2015.

[31] <http://www.dailystar.com.lb/News/Middle-East/2014/Jul-09/263179-isis-rounds-up-ex-baathists-to-eliminate-likely-rivals.ashx#axzz36xDdyAGk>, приступљено дана 09.01.2015.

- [32] http://www.longwarjournal.org/archives/2014/06/analysis_isis_allies.php###ixzz34mGYmWoo, приступљено дана 09.01.2015.
- [33] <http://www.globalresearch.ca/the-destruction-and-political-fragmentation-of-iraq-towards-the-creation-of-a-us-sponsored-islamist-caliphate/5386998>, приступљено дана 09.01.2015.
- [34] <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-return-of-sunni-foreign-fighters-in-iraq>, приступљено дана 09.01.2015.
- [35] <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-battle-for-iraq-is-a-saudi-war-on-iran>, приступљено дана 09.01.2015.
- [36] <http://www.belfasttelegraph.co.uk/opinion/columnists/robert-fisk/iraq-crisis-sunni-caliphate-has-been-bankrolled-by-saudi-arabia-30351679.html>, приступљено дана 09.01.2015.
- [37] <http://english.al-akhbar.com/content/islamic-state-baghdadi-founder-baghdadi-caliph%E2%80%9D>, приступљено дана 09.01.2015.
- [38] <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/07/isis-baghdadi-taliban-links-afghanistan-zarqawi.html>, приступљено дана 09.01.2015.
- [39] <https://now.mmedia.me/lb/en/specialreports/hezbollah-around-the-world>, приступљено дана 09.01.2015.
- [40] http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/lebanons-once-mighty-hezbollah-is-facing-attacks-in-syria--andalso-at-home/2014/10/27/81cd75a4-9d26-4f9b-b843-9fa0814b2471_story.html, приступљено дана 09.01.2015.
- [41] <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/10/hezbollah-kobani-intifada-syria-erdogan-jerusalemairstrikes.html#ixzz3HKCOJKiB>, приступљено дана 09.01.2015.
- [42] <http://www.oyetimes.com/lifestyle/immigration/72699-how-long-will-isis-last-economically>, приступљено дана 09.01.2015.
- [43] <http://www.thenews.com.pk/Todays-News-2-278846-Facts-and-myths-about-ISIS-or-Daesh>, приступљено дана 09.01.2015.
- [44] <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4578934,00.html>, приступљено дана 09.01.2015.
- [45] <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/10/syria-war-lebanon-arrives.html>, приступљено дана 09.01.2015.
- [46] <http://english.pravda.ru/world/asia/30-09-2014/128648-isis-0/>, приступљено дана 09.01.2015.
- [47] <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/united-against-isis-whos-doing-what-9756460.html>, приступљено дана 09.01.2015.
- [48] <http://www.al-monitor.com/pulse/security/2014/09/lebanon-arsal-is-nusra-terrorism.html>, приступљено дана 09.01.2015.
- [49] http://www.afr.com/p/world/oil_makes_islamic_state_the_wealthiest_QU4vEzRM4GtAZx9dtg9aCL, приступљено дана 09.01.2015.
- [50] <http://www.al-monitor.com/pulse/security/2014/07/syria-conflict-control-oil-fieldsambiguity.html#ixzz36lrCGLRo>, приступљено дана 09.01.2015.
- [51] <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/10948846/How-a-talented-footballer-became-worlds-most-wanted-man-Abu-Bakr-al-Baghdadi.html>, приступљено дана 09.01.2015.